

Az MTA Biológiai Tudományok Osztálya 2015. évi működésének legfontosabb eredményei

A tudományos osztály 2015-ben 8 osztályülést tartott. Az osztály akadémikus tagjai, a választott közgyűlési képviselők, valamint a bizottságok elnökei csak ritkán és alapos indokkal maradtak távol az ülésekről. Az osztályüléseken rendszeresen alakultak ki érdemi viták, különféle tudományos kérdésekben.

A Biológiai Osztály szakmai tevékenységének döntő hányada a tudományos bizottságok keretében zajlik. Az osztály négy tudományos, négy osztályközi tudományos és egy állandó bizottságot működtet. A tudományos és osztályközi tudományos bizottságok mindegyike jogosult doktori eljárások tárgyalására, az osztály külön doktori bizottságot nem működtet. A bizottságok az alapszabályban meghatározott feladataik mellett aktív tevékenységet folytattak az érintett tudományterület munkájának értékelésében és koordinálásában, országos és nemzetközi szinten is. Évente átlagosan 3-4 ülést tartottak, és felelősséggel és szakszerűen folytatták le a minősítési eljárások előkészítését is. Az osztály és a bizottságok figyelemmel kísérték a kiemelkedő kutatási eredményeket, illetve nyomon követték a hazai és nemzetközi kongresszusokon, konferenciákon, tudományos üléseken történő bemutatásukat és azok visszhangját.

Az osztály doktori követelményrendszere szerint elbírálva 6 új MTA doktora cím került kiadásra. (*Bajtay Zsuzsanna, Bay Péter, Molnár V. Attila, Molnár Zsolt, Nagy Bálint, Vasas Gábor*) és több mint 70 taggal nőtt az osztály köztestületi tagjainak száma.

Az osztály ez évben felülvizsgálta doktori követelményrendszerét. Az új eljárásrend és követelményrendszer megtartva a Doktori Szabályzatban előírt tézises forma kivételességét, megszünteti az értekezés és a tézises forma kritériumrendszere közötti különbséget. Az ügyrend a továbbiakban is eltérő követelményeket szab meg az infra-és a szupraindividuális területen védők számára, de a két területen előírt minimális követelményszinthez tartozó értékek közelítenek egymáshoz. Az osztály új követelményrendszerét 2016 júliusától kívánja érvénybe léptetni.

Az osztály fontos és felelősségteljes feladatai közé tartozott a közgyűlési képviselőválasztás és a 2016. évi akadémikusválasztás előkészítése. Az osztály kiemelt hangsúlyt helyezett a női képviselet erősítésére. Az osztály széles szakterületi lefedettségét bizonyítja, hogy 16 kiváló levelezőtagi jelöltet állított. Emellett három külső és egy tiszteleti tagi ajánlott is van.

Az osztály és bizottságai a Magyar Tudomány Ünnepehez kapcsolódóan, a Word Science Forum és a Fény Nemzetközi Éve keretében számos tudományos ülést szerveztek egy-egy közérdeklődésre számot tartó tudományterületen. De e kereteken kívül is számos előadás és rendezvény megszervezésére került sor. Az osztályhoz tartozó kutató intézetek is több rendezvény szervezői voltak.

Az Európai Immunológiai Társaságok Szövetsége kezdeményezésére 2005-től minden évben sor kerül az Immunológia Napja megrendezésére, ahol az immunológia jelentőségére kívánják a döntéshozók és a közvélemény figyelmét felhívni. Az idei téma címe: „Immunvédekezés vírusfertőzésekben: Ebola, HPV, HIV”

A húsz éve megszakítás nélkül megrendezett HIV nemzetközi konferenciasorozat a HIV/AIDS-kutatás elméleti és gyakorlati szakemberei közötti párbeszéd egyik legfontosabb fóruma. Az esemény nagy jelentőségét adta, hogy a konferencia helyszíne váltakozva Európa és az Egyesült Államok, de még sohasem jött az egykori Vasfüggönytől keletre: a budapesti helyszín kiválasztása presztízs értékű, és egyúttal remek lehetőséget adott a kelet-európai kutatások erősebb képviselőire.

Nem várt sikert hozott a 14. Nemzetközi Lipid Konferencia („*Bioactive Lipids in Cancer, Inflammation, and Related Diseases*”) több mint 300 fős, főleg a távolkeleti régióból érkező fiatal kutatók részvételével.

A művészeti élmények bizonyítottan segítenek az információk megfelelő hatékonyságú feldolgozásában, tárolásában és előhívásában. Többek között ez hangzott el azon a multidiszciplináris szimpóziumon, amelyet az MTA Környezet és Egészség Osztályközi Állandó Bizottsága rendezett „Zene, művészet, szellemi és lelki egészség” címmel.

Az idei Magyar Tudomány Ünnepe az “evolúcióról” szóló hívószavával több lehetőséget is adott a biológiai tudományok területén elért eredmények bemutatásának. 1995 óta került az érdeklődés homlokterébe a nagy evolúciós lépések kérdése. Szathmáry Eörs akadémikus érdekes előadásában “hétmérföldes csizmával” vágatott végig az evolúció történetén az első önreprodukáló rendszerektől őseinkig, akik számára a dögevés kényszere hozhatta el a nyelvhasználat ajándékát. Pál Csaba Bolyai díjas kutató a baktériumokat mint olyan „egysejtű túlélőgépeket”, mutatta be, amelyek rendkívül gyorsan szaporodnak, hatalmas az egyedszámuk, és melyeknél igen gyakoriak a mutációk. Ezek a mutációk a környezetben lehetnek károsak vagy semlegesek, de gyakran előnyösek is. Az előadás az MTÜ egyik legsikeresebb rendezvénye volt. Kacs Kovics Imre immunológus a védőoltások körül kialakult tényeket és tévhiteket tisztázta nagy érdeklődést keltve. Csányi Vilmos akadémikus érdekes előadást tartott a hiedelmekről, amelyek nem alakulnak tényekké, a hozzájuk kötődő gondolatok elveszítik racionális kapcsolatukat a valósággal, de ha nincsen különösebb káros következmények sok generáción keresztül is megmaradhatnak egy-egy közösségben. A Diverzitásbiológiai Tudományos Bizottság tudományos ülészakán számos érdekes előadás hangzott el, az elméleti alaptól és a molekuláris szinttől a bioszféráig.

A Nemzetközi Fény Éve keretében került sor a XXV. Biofizikai Kongresszus megrendezésére, ahol a tematikus programok között középiskolai diákok számára nyílt alkalom, hogy a fény fizikáját és biofizikáját közelebbről is megismerhessék egyrészt ismeretterjesztő előadás, másrészt közvetlen laborgyakorlatok és bemutató során. Az osztály külön, nagy sikerű rendezvénnyel is megjelent, a fény éve a növénybiológiában címmel.

A Word Science Forum keretei között a mikrobiológiai és az ökológiai szakterület képviselői mutatták be új eredményeiket.

A Mikrobiológiai Osztályközi Tudományos Bizottság tovább folytatta megkezdett hagyományát akkreditált továbbképzések szervezésével.

Az osztály területéhez tartozó kutatói közösség aktívan vesz részt nemzetközi folyóiratok szerkesztőségi és nemzetközi tudományos bizottságok munkájában. A biológia szakterületén működő kutatóhelyek mindegyikén jelentős mértékű és hatékony tudományos utánpótlás nevelés folyik. Részt vesznek doktori iskolák munkájában, többen közülük az iskolák vezetőjeként. Jelentős tevékenységet fejtenek ki a PhD képzésben. Hazai és nemzetközi pályázatok elnyerésével biztosítják a posztdoktorok számára is a kutatási lehetőséget, ezzel is csökkentve a fiatal tehetségek elvándorlását.

Az osztály tagjai ez évben is számos kitüntetést vehettek át.

Gergely Pál akadémikus az augusztus 20-i ünnepségeken Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetésben részesült.

Vígh László Széchenyi-díjas akadémikus a Magyar Érdemrend középkeresztje kitüntetésben részesült március 15-e alkalmából.

Závodszy Péter Széchenyi-díjas akadémikus a Magyar Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetést vehette át nemzeti ünnepünk alkalmából.

Borhidi Attila akadémikusnak tudományos munkássága elismeréseként Ismael Clark, a Kubai Tudományos Akadémia elnöke az Akadémia fennállásának 150. évfordulója alkalmából kibocsátott Jubileumi Emlékérmeket adományozta.

A német Leopoldina Nemzeti Tudományos Akadémia elnöke Kondorosi Éva akadémikust a testület tagjává választotta. Kondorosi Éva, az MTA levelező tagja a pillangósvirágúak és a nitrogénkötő baktériumok sajátos szimbiózisának feltárása miatt részesült az elismerésben.

Acsády László, az MTA doktora, Fésüs László akadémikus, Nagy Ferenc akadémikus és Vass Imre az MTA doktora Académia Europaea tagok lettek.

Freund Tamás akadémikust az University of Eastern Finland díszdoktorává választotta.

Vida Gábor akadémikus "Herman Ottó Polihisztor Díj" kitüntetésben részesült.

Tamás Gábor akadémikus kapta az idei Szent-Györgyi Talentum Díjat.

Venetianer Pál akadémikus az év ismeretterjesztő tudósa.

Pál Csaba, az MTA Szegedi Biológiai Kutatóközpont tudományos főmunkatársa, az Akadémia Lendület programjának csoportvezetője vehette át a magyar tudomány egyik legrangosabb elismerését, a 2015. évi Bolyai János Alkotói Díjat.

Akadémiai Díjat kapott Miklósi Ádám, az MTA doktora, az ELTE TTK Biológiai Intézet Etológia Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára az állati és emberi viselkedéskutatás nemzetközi szintű műveléséért, az összehasonlító etológiai kutatásokban játszott úttörő szerepéért.

Eötvös József-koszorút vehetett át Ovádi Judit, a biológiai tudomány doktora, az MTA TTK tudományos tanácsadója, egyetemi tanár, a „metabolite channeling” mikroszkopikus és

makroszkopikus szintű értelmezéséért és egzakt matematikai formába öntéséért, egy új, rendezetlen, agyspecifikus fehérje azonosításáért.

Az MTA 186. közgyűlésén átadták a külföldi tudósok kutatásait elismerő Arany János-díjakat A Fiatal Kutatói Díjat Fenesi Annamária, a Babes-Bolyai Tudományegyetem Magyar Biológiai és Ökológiai Intézetének adjunktusa kapta.

Az MTA 186. közgyűlésére nyújtott be kiegészítő javaslatot Falus András akadémikus, kérve az MTA szerepvállalását a gyermekéhezés enyhítésére irányuló társadalmi összefogásban. A Közgyűlés döntése értelmében a 2016. évi Közgyűlésig összegyűlt felajánlásokat a gyermekéhezés enyhítésére kívánják fordítani, a Máltai Szeretetszolgálaton keresztül.

Budapest, 2016. február 1.

Fésüs László
az MTA Biológiai Tudományok Osztályának elnöke